

برای هر که به این درگاه پناه آورده باشد

امیرحسین خان نظام الدوله نیز دودهم از منافع موقوفه‌ای در مشهد را در سال ۱۲۹۲ قمری برای تهیه پوستین و کلیجه در فصل قوس (زمستان) در اول بروئت (سردی زمستان) وقف کرد تا متولی و ناظر، آن‌ها را بین عاجران، بیماران، فقرا و غریبی که قادر بر حفظ خود از سرما نباشند اعم از زائر و مجاور پناه آورده به درگاه حضرت (علیه السلام) تقسیم کنند. مزرعه فتح آباد موسوم به سعید آباد در بلوک میان ولایت هم از جمله مزارع وقفی آستانه مقدس است که توسط میرزا سعیدخان انصاری متولی آستانه در سال ۱۲۹۲ قمری وقف شد تا نیمی از عایدات آن برای خرید کلیجه و کفش زائران فقیر در زمستان و سایر اوقات هزینه شود. طاحونه (آسیاب) شاهراه با جمیع متعلقات آن نیز دیگر موقوفه‌ای بود که از طرف علی اکبر خان باو کالت میرزا شفیع اعتماد التولیه در ۱۳۱۲ قمری وقف شد و یکی از سه بخش درآمد حاصل از آن به خرید کفش زائران اختصاص یافت. محمدحسین پسر عبدالله تاجر قره‌باغی نیز یک باب کاروانسرای حسینیّه با تیمچه و دو باب دکان متصل به آن واقع در بازار بزرگ را در سال ۱۳۱۰ قمری وقف کرد و بخشی از آن را برای خرید پوستین و کلیجه جهت زائران برهنه اختصاص داد.

تعدادی از این موقوفه‌های زواری برای تهیه پوستین و پرداخت وجوهات معادل آن اختصاص می‌یافت. در خصوص تعداد دیگری از آن‌ها، واقفان در کنار کمک به مخارج زائران پیاده و مخارج کفشداری‌ها، به فکر تهیه کفش زائران، به خصوص افرادی که کفش خود را در حرم گم کرده بودند، هم بودند. موقوفه‌های امیرحسین خان نظام الدوله فرمان فرمای خراسان از این دست است. وی مزارع محمدآباد و بحرآباد را در ۱۲۹۱ قمری برای مصارف زواری، علی‌الخصوص زائران شیعه ۱۲ امامی مناطق مسلمان نشین وقف کرد. این واقف، شش دهم از منافع این موقوفه را برای تهیه کفش، پیراهن، زیرجامه، پوستین و کرایه راه مقرر داشت. میرعلی مرادخان سرتیپ تیموری هم به نیابت از خاور سلطان موقوفاتی را در ۱۲۹۱ قمری به جهت پرداخت مخارج راه و پوشاک به زائران در راه مانده اختصاص داد. آقا محمدعلی ولد محراب بیگ نیز مزرعه حسن آباد چکنه از محال سرو ولایت نیشابور را در سال ۱۲۷۲ قمری وقف بر آستان مقدس کرد تا بخشی از عواید آن صرف خرید کفش زائرانی که کفش خود را گم کرده باشند یا مصرف‌های یکی از کفشداری‌ها و کفش بانان شود.

کفش‌هایی برای زائران غیر ایرانی

عابریان ارض اقدس (مشهد) بخیرند یا معادل قیمت آن را نقدی پرداخت کنند به صورتی که همه زائران را اعم از غنی یا فقیر در برگیرد اما زوار دارالمرز (غیر ایرانی) بر سایر عابریان مقدم باشند. البته نکته جالب اینجاست که تأمین کفش و لباس زوار غیر ایرانی خود موقوفات جداگانه‌ای هم دارد و برخی واقفان این حوزه موقوفات خود را صرفاً برای مصارف این گروه از زائران اختصاص می‌دادند. به عنوان نمونه می‌توان به موقوفه سردار محمد علم خان حکمران بلخ و بدخشان ترکستان اشاره کرد. وی دو ملک را به این نیت وقف کرد. اولین مورد در سال ۱۲۹۰ قمری بود که شامل سه دانگ از مزرعه شمس آباد واقع در بلوک میان ولایت مشهد می‌شد و تمام عواید آن را باید صرف خرید کفش و پوستینچه برای فقرا و مستحقان، زوار بربری (خاوری) و بنکشی و سایر زائران قندهار و کابل و... می‌کردند. این واقف دو سال بعد نیز مزرعه مومن آباد واقع در بلوک منیران را بر مصارف زائران افغان همچون تأمین پاپوش و کلیجه و کمک نقدی در مشهد وقف کرد.

میرزا فضل‌الله وزیر نظام موقوفه‌ای شامل بازاری مشتمل بر دکان‌ها و جاهای مختلف در بست خیابان اولیاء را در ۱۲۷۱ قمری وقف کرده است. او که در سال‌های ۱۲۷۰ تا ۱۲۷۳ قمری متولی آستانه بوده، دو عشر از منافع این املاک را بدین قرار بر مصارف زائران اختصاص داده بود که از محل آن پیراهن، زیرجامه، پاپوش (کفش) کلیجه (نوعی پوستین) برای زائران و

